

**ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ՓՈԽԱԿԵՐՊՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՀԱՅ-ԹՈՒՐԲԱԿԱՆ
ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ԱՅԼԵՆՏՐԱՆՔ**

ԱՖՍԱՆԵՀ ՇԻՐԱՆԻ (ԻՐԱՆ)

Միջազգային կոնֆլիկտների բնույթից կախված՝ կարգավորման գործընթացը ծավալվում է շատ երկար ժամանակահատվածում: Հայ-թուրքական հարաբերությունների կարգավորման ընթացքը որոշ ելևէջներից հետո 2009թ. ցյուրիխյան հայ-թուրքական հարաբերությունների կարգավորման գործընթացը չավարտվելու հետևանքով **կոնֆլիկտի կարգավորման գործընթացը իրագործման փուլից նախորդ փուլ է մղվել՝ վերադառնալով բանակցային փուլ**, որը նշանակում է կողմերի հիմնական դիրքորոշումների և հակասությունների քննարկման փուլ:

Հայ-թուրքական հակամարտության պարագայում, չնայած կողմերի ուշագրավ դրական մոտեցմանը, ինչպես նաև միջազգային մասշտաբով թափված ջանքերին, կոնֆլիկտի լուծումը հաջողությամբ չպսակվեց՝ կարծեք թե հուշարկելով այն գաղափարը, որ կոնֆլիկտը չի կարող վերանալ: Նման իրավիճակներից ելնելով՝ նպատակահարմար է դիմել կոնֆլիկտի փոխակերպման կամ տրանսֆորմացիայի մոտեցմանը, որի համաձայն՝ որոշակի պայմաններում հակամարտությունը կարող է վերափոխվել և տեղի տալ դրական գործառույթների:

Կոնֆլիկտի փոխակերպման պրակտիկայում ընթացիկ զարգացումները տեղի են ունենում հետևյալ չորս հիմնական մակարդակներում.

- պետական և միջկառավարական ներկայացուցիչների,
- զարգացող գործակալությունների և մարդասիրական կազմակերպությունների,
- հասարակական կազմակերպությունների (NGOs), որոնք առնչվում են հակամարտությունների կանխմանը և փոխակերպմանը,
- կոնֆլիկտ ներգրավված կողմերի և հասարակության այլ տուժած խմբերի:

Կոնֆլիկտների ձևափոխումը կամ փոխակերպումը այն գործընթացն է, որում հակամարտությունները վերածվում են խաղաղ արդյունքների: Այն

տարբերվում է հակամարտությունների կարգավորման (conflict resolution)¹ և կառավարման (conflict management)² մոտեցումներից:

Ժամանակակից հակամարտությունները պահանջում են ավելին, քան կողմերի դիրքորոշումների փոխակերպումն է, և նույնիսկ տանում են դեպի հաղթանակ-հաղթանակ արդյունքի: Կոնֆլիկտի փոխակերպումն իրականում հակամարտությունների, հարաբերությունների, շահերի և դատողությունների փոխակերպումն է³, արդյունավետ ելակետային լուծում հակամարտությունների հաղթահարման համար:

Ինչպես նշվեց, **կոնֆլիկտների փոխակերպման մոտեցումը** տարբերվում է հակամարտությունների կառավարումից և կարգավորումից: Այլ կերպ ասած՝ հակամարտության փոխակերպումն ընդգրկում է հարաբերությունների փոխակերպումներ, սակայն **հակամարտությունների կառավարման մոտեցումը** ձգտում է պարզապես կառավարել հակամարտությունը: Հատկանշական է, որ **հակամարտության լուծման** կամ կարգավորման (conflict resolution) մոտեցումը փորձում է հակամարտության կողմերին զրոյական արդյունքով խաղի (zero-sum) դիրքերից հասցնել դրական արդյունքների, անշուշտ, հաճախ արտաքին դերակատարների օգնությամբ:

Կոնֆլիկտի փոխակերպման մոտեցման կողմնակիցներ են հատկապես եվրոպացի մասնագետները, իսկ կոնֆլիկտի լուծման մոտեցման կողմնակից-

¹ **Miall Hugh**, Conflict Transformation: A Multi-Dimensional Task, 2004, p. 4. Available at: http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/miall_handbook.pdf.

² ‘Conflict management is the positive and constructive handling of different and divergence. Rather than advocating methods for removing conflict, [it] addresses the more realistic question of managing conflict: how to deal with in a constructive way, how to bring opposing sides together in a cooperative process, how to design a practical, achievable, cooperative system for the constructive management of difference (Bloomfield and Reilly 1998, “The Changing Nature of Conflict and Conflict Management”, in Peter Harris and Ben Reilly (ed.), op. cit, 18).

³ «Conflict transformation is a comprehensive approach, addressing a range of dimensions (micro- to macro- issues, local to global levels, grassroots to elite actors, short-term to long-term timescales). It aims to develop capacity and to support structural change, rather than to facilitate outcomes or deliver settlements. It seeks to engage with conflict at the pre-violence and post- violence phases, and with the causes and consequences of violent conflict, which usually extend beyond the site of fighting.” [Miall Hugh, Conflict Transformation: A Multi-Dimensional Task, 2004, 17. Available at: http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/miall_handbook.pdf].

ներն առավելապես ամերիկյան դպրոցի ներկայացուցիչներ են:⁴

Համաձայն որոշ տեսաբանների՝ միաբևեռ-ավտորիտար մոդելն է⁵, որտեղ ԱՄՆ-ը իր կամքով և հարադրաբար կգբաղվի «աշխարհի կառուցվածքով»՝ նկատի ունենալով սեփական ազգային շահերն ու աշխարհընկալումը⁶:

Ամերիկյան դպրոցի մոտեցումը հակամարտությունների կառավարման հարցում հենվում է զարգացած տեխնոլոգիաների, հզոր տեղեկատվական և հաղորդակցական համակարգի ու ռազմական հնարավորությունների վրա: Հակամարտության կառավարումն ամերիկյան դպրոցում կենտրոնացված է ուժի գործոնի վրա: Հյուսիսատլանտյան դաշինքը համարվում է ԱՄՆ-ի կարևոր գործոններից մեկը հակամարտությունների կառավարման հարցում:

Սակայն պետք է նշել, որ անգլիական դպրոցը հիմնախնդիրների կառավարման հարցում շեշտը դնում է միջազգային համակարգի կարգապահության վրա, ֆրանսիական դպրոցը՝ միջազգային համակարգի քաղաքական հասարակագիտության, իսկ ռուսական դպրոցը՝ ռազմական և աշխարհաքաղաքական ուժի գաղափարախոսության վրա:

Մարդկային գործոնն ընդհանուր գործոն է համարյա բոլոր կոնֆլիկտներում, ընդամին կոնֆլիկտներ առաջացնող գործոն: Միջազգային և ներքին բոլոր հակամարտությունների էպիկենտրոնը մարդն է: Եթե հակամարտությունները պատշաճորեն չկառավարվեն կամ չկարգավորվեն, վերածվում են անհաշտ հակամարտությունների, ինչը հանգեցնում է կոնֆլիկտում ներգրավված գործոնների միջև խիստ բախումների: Հակամարտությունների հարցում տարբեր մոտեցումներ և մեխանիզմներ են օգտագործվում: Որոշ երկրներ ձգտում են հակամարտության կառավարմանը, իսկ որոշ այլ երկրներ՝ հակամարտության հետ բախմանը և դրա վերացմանը:

⁴ **Մելքոնյան Ա.**, Կոնֆլիկտ, կոնֆլիկտների կարգավորում, 2010, էջ 4: <http://old.asparez.am/aboutus/projects/jca-arm-az-uk-fco-2010-2011/10.armen-melqonyan-conflict-regulation-management.pdf>.

⁵ Ներկայացվում են «նոր աշխարհակարգի ձևավորման երկրաքաղաքական տարբեր մոդելներ: Միջազգային համակարգի կառուցվածքի մեջ առանձնացնում են չորսը՝ «միաբևեռության» հիպոթեզը, բազմաբևեռայնության, այսինքն՝ ուժերի նոր հաշվեկշռի թեզիսը, համաշխարհային կառավարման ձևերի կամ միջազգային կազմակերպությունների նշանակության աճի միտումների վարկածը, քաղաքակրթությունների բախումը» (մանրամասն տե՛ս **Շիրինյան Լ.**, Նոր աշխարհակարգը և Հայաստանը, Երևան, 2010):

⁶ **Շիրինյան Լ.**, Նոր աշխարհակարգը և Հայաստանը (երկրաքաղաքական-քաղաքակրթական ակնարկ), Երևան, 2010, էջ 15:

Առանձնանում են հակամարտության փոխակերպման հինգ տեսակներ⁷ (տե՛ս ստորև բերված աղյուսակը):

Հակամարտության փոխակերպումները	
տեսակը	օրինակ
1. ենթատեքստային կամ կոնտեքստային փոխակերպումներ	փոփոխություն միջազգային կամ տարածաշրջանային միջավայրում
2. կառուցվածքային փոխակերպումներ	<ul style="list-style-type: none"> ✓ անցում անհամաչափ /asymmetric/ հարաբերություններից համաչափ /symmetric/ հարաբերությունների ✓ փոփոխություն ուժային կառույցներում ✓ բռնության ոլորտների փոփոխություն
3. դերակատարների փոխակերպումներ	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ղեկավարության փոփոխություններ ✓ նպատակների փոփոխություններ ✓ ներկուսակցական փոփոխություն ✓ կուսակցությունների փոփոխություն ✓ դերակատարների փոփոխություն
4. հարցի փոխակերպումներ	վիճելի հարցերի գերակայությունը կառուցողական փոխզիջում փոխել հարցերը՝ առանձնացնելով կամ կրկին կապելով հարցերը
5. անհատական (անձնական) / գործոնի փոխակերպում	հեռանկարի փոփոխություններ կամքի փոփոխություններ հաշտեցման ակնարկներ

⁷ **Miall Hugh**, Conflict Transformation: A Multi-Dimensional Task, 2004, 10. Available at: http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/miall_handbook.pdf.

Հակամարտության փոխակերպման այս հինգ տեսակները կարող են հեշտությամբ կապված լինել հակամարտությունների այն պատճառների կամ կանխարգելման մակարդակների հետ, որ ներկայացվեցին վերևում:

Ենթատեքստային փոխակերպումները վերաբերում են հակամարտության համատեքստում կատարված փոփոխություններին, որոնք կարող են արմատապես փոխվել: Կոնտեքստային փոխակերպումներ սովորաբար տեղի են ունենում գլոբալ կամ տարածաշրջանային ոլորտում:

Կառուցվածքային փոխակերպումները սովորաբար լինում են պետական և հասարակական, իսկ դերակատարների և հարցի փոխակերպումները տեղի են ունենում հակամարտության կողմերի և վերնախավի մակարդակով: Անհատական փոխակերպումները պահանջում են իրավասություններ՝ անհատական մակարդակներով:

Ենթատեքստային և կառուցվածքային փոփոխությունները հակված են տեղի ունենալու ավելի երկար ժամանակահատվածի մասշտաբով և ազդում են հակամարտության կարգավորման վրա, այլ տեսակի փոխակերպումները՝ որպես հակամարտության դինամիկայի մի մաս, ավելի արագ և հերթակալությամբ են տեղի ունենում: Փոփոխությունների հերթականությունը տատանվում է յուրաքանչյուր հակամարտության կարգավորման գործընթացում՝ կախված իրավիճակի տրամաբանությունից:

Կոնֆլիկտի փոխակերպումն իր բոլոր մակարդակներով օգտագործվել է 20-րդ ամենաանկառավարելի կոնֆլիկտի՝ Հյուսիսային Իռլանդիայի հակամարտության կարգավորման համար:

Ինչ վերաբերում է խնդրո առարկա թեմային, ապա տնտեսական հարաբերությունների գործոնը հնարավոր է օգտագործել որպես հայ-թուրքական հակամարտության փոխակերպման միջոց՝ որպես հակամարտության հարցի ոլորտում փոխակերպում: Տնտեսագետները նշում են, որ Թուրքիայի հետ ՀՀ-ի տնտեսական համագործակցությունը կենսական անհրաժեշտություն է: Ըստ նրանց. «...որքան էլ քաղաքական հարաբերությունները այս երկրի հետ /Թուրքիայի/ լարված լինեն, վաղ թե ուշ դրանք պետք է մղվեն հետին պլան՝ տնտեսական հարաբերությունների զարգացման ճանապարհով, քանի որ Թուրքիան Հայաստանի բնական հարևանն է»⁸:

⁸ Այս կապակցությամբ մանրամասն տե՛ս **Թորոսյան Թ., Հայրապետյան Գ., Գալոյան Դ., Հովակիմյան Ն., Կոտիկյան Ն., Սարգսյան Լ.**, Հայաստանը և Թուրքիան տարածաշրջանային տնտեսական ինտեգրման գործընթացներում, Երևան, 2012, էջ 173-174: **Թորոսյան Թ.**, Միջազգային տնտեսագիտություն, Երևան, ԱՌՏ, 2003, էջ 242:

Հակամարտության շրջանակներից ելնելով՝ ազգությամբ թուրք մասնագետները, ամփոփելով հայ-թուրքական հարաբերությունների կարգավորման ուղղությամբ ներկայացված մոդելները⁹, առաջ են քաշում Conflict transformation հակամարտության փոխակերպման միջոցը և ենթադրում են հետևյալ մոտեցումները հակամարտությունների փոխակերպման համար: Նրանց ընկալմամբ հայ-թուրքական հակամարտությունն ընդգրկում է հետևյալ չորս շրջանակները.

1) հակամարտության հիմքում ընկած հոգեբանական և ճանաչողական գործոնները (այսինքն՝ այլ պատկերացումներ, բացասական կարծրատիպերի առկայություն, պատմական շեղումներ, հավաքական հիշողության, բուժման պակաս).

2) կառուցվածքային խոչընդոտներ (այսինքն՝ փակ սահմաններ, կապի և շփման բացակայություն, անտեղյակություն մյուս կողմի մասին, դիվանագիտական և տնտեսական հարաբերությունների բացակայություն).

3) անհրաժեշտ է արդարություն (այսինքն՝ շտկելու պատմական և ներկա անարդարությունները).

4) իրական քաղաքականություն (այսինքն՝ տարածաշրջանային տերությունների դինամիկան, ինչպես օրինակ՝ Ռուսաստանի հարաբերությունները և տարածաշրջանային այլ դերակատարների հետ, ինչպիսիք են Ադրբեջանը և Վրաստանը, ուժի ոչ հավասարակշռությունը երկու երկրների միջև և Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությունը)¹⁰:

Հակամարտության վերոհիշյալ շրջանակներից ելնելով՝ կարելի է ենթադրել երեք տեսակի մոտեցումներ հակամարտությունների փոխակերպման համար դիվանագիտության երկրորդ մակարդակի /ոչ պաշտոնական/ դերակատարների միջոցով:

Խոջաբեկյան Վ.Ե., Զբաղվածության հակամարտությունները Հայաստանում անցման շրջանում, Երևան, 1998, էջ 219:

⁹ **Burcu Yeşiladali**, Second Track (Unofficial) Diplomacy Efforts to Mitigate Conflicts between Turks and Greeks, and Turks and Armenians, 2 nd Istanbul Conference on Democracy and Global Security, Human Rights Law Research Center, Istanbul, Bilgi University. Available at: https://www.academia.edu/2358050/Second_Track_Unofficial_Diplomacy_Efforts_to_Mitigate_Conflicts_between_Turks_and_Greeks_and_Turks_and_Armenians

¹⁰ **Esra Çuhadar, Burcu Gültekin Punsman**, Reflecting on the Two Decades of Bridging the Divide: Taking Stock of Turkish-Armenian Civil Society Activities, tepav, 2012, p. 23.

Հաճախականության առումով առաջին երկու շրջանակներն են առավել հաճախ նշվում հայերի և թուրքերի կողմից: Սակայն երրորդ շրջանակի ճնշող մեծամասնությունը ներկայացնում է հայկական կողմը, նաև՝ ազգությամբ մի քանի թուրք գործիչներ: Վերջին շրջանակն ավելի շատ նշվում է հայ գործիչների միջոցով, որպես մի գործոն, որը հիմնականն է երկու երկրների միջև հարաբերությունների կարգավորման գործում:

Կարևոր հանգամանք է, որ թե՛ հայերը (նկատի առնելով Հայաստանում հարցազրույցների տվյալները) և թե՛ թուրքերը ընդհանուր ըմբռնում ունեն հակամարտության շրջանակի մասին:

Թե՛ թուրքական, թե՛ հայկական կողմի մեծամասնությունը (ըստ Հայաստանում և Թուրքիայում կատարված հարցազրույցների արդյունքների) հոգեբանական և ճանաչողական գործոնները հակամարտության շատ կարևոր պատճառներ և կառուցվածքային խոչընդոտներ են համարել երկու երկրների միջև հարաբերությունների հաստատման համար¹¹:

Ակնհայտ է, որ այս հանգամանքը, անշուշտ, կկարգավորվի փոխճանաչման և սոցիալական կապերի զարգացմամբ: Այսինքն՝ կառուցվածքային փոխակերպումների ոլորտում կատարել անցում անհամաչափ հարաբերություններից համաչափ հարաբերությունների և իրականացնել փոփոխություն բռնության ոլորտներում:

Հակամարտության փոխակերպման համար գործողությունների տեսակները և մոտեցումները: Վերջում նպատակահարմար ենք համարում ամփոփելու հայ-թուրքական հակամարտության փոխակերպման մասին ներկայացված մոտեցումները: Ըստ հակամարտության շրջանակների՝ դիվանագիտական հարաբերությունների երկրորդ մակարդակում ներկայացվում են երեք տեսակի մոտեցումներ հայ-թուրքական հակամարտության փոխակերպման շուրջ¹²:

Համաձայն առաջին խմբի մոտեցման՝ հակամարտությունը դիտարկվում է որպես Թուրքիայի ներքին հարց՝ պնդելով, որ հիմնական պատաս-

¹¹ Այս կապակցությամբ մանրամասն տե՛ս Ferhat Kentel and Gevorg Poghosyan, Armenian-Turkish Citizens' Mutual Perceptions and Dialogue Project, Turkish Economic and Social Studies Foundation (TESEV, Istanbul), Sociological and Marketing Research Center (HASA, Yerevan), 2004.

¹² Մանրամասն տե՛ս **Esra Çuhadar, Burcu Gültekin Punsmann**, Reflecting on the Two Decades of Bridging the Divide: Taking Stock of Turkish-Armenian Civil Society Activities, tepav, 2012, p. 23.

խանատվությունն ընկած է Թուրքիայի վրա, և գործունեության հիմնական թիրախը թուրքական հասարակական կարծիքն է: Որոշ թուրքական և ամերիկյան գործիչներ հետևում են այս կարծիքին: Նրանց ընկալումը հակամարտությունից ավելի մոտ էր հոգեբանական և ճանաչողական շրջանակին, ինչպես նաև այն դիտարկվում է որպես արդարադատության և մարդու իրավունքների հարց՝ հետևաբար խրախուսելով պատմության ու ինքնության առճակատումը: Այս մոտեցումը հակամարտության կարգավորման համար արդեն նկարագրված է Աննա Օհանյանի¹³ կողմից որպես «խաղաղության և արդարության» մոդել:

Երկրորդ խմբի ընկալումը հակամարտությունից հիմնականում կրկին պայմանավորված է հոգեբանական և ճանաչողական գործոններով, բայց տարբերվում է առաջին խմբից: Այս խմբում հակամարտության լուծում չեն տեսնում հատկապես Թուրքիայում ճիշտ այնպես, ինչպես հակամարտության փոխակերպումն այդ երկրում: Այդ ընկալմամբ անհրաժեշտ է համատեղ, ինտերակտիվ երկխոսության և հաղորդակցության գործընթաց, որը տանում է փոխըմբռնման և հաշտեցման: Այս մոտեցումը հակամարտության լուծման ոլորտում կոչվում է «պահանջների կամ անհրաժեշտության մոդել», քանի որ այն ձգտում է հասկանալ փոխադարձ պահանջները՝ փորձելով գտնել համապատասխան լուծումներ:

Երրորդ խումբը մոտենում է հակամարտությանն ավելի պրագմատիկ կամ ուշադրության կենտրոնում է պահում կարճաժամկետ գործողություններ, և այն համարում է միջպետական հակամարտություն Հայաստանի և Թուրքիայի միջև: Բնականաբար, այս խումբն ընդգրկված է երկրորդ մոտեցման մեջ և որոշակիորեն՝ վերևում քննարկված հակամարտության վերջին շրջանակում, ուշադրության կենտրոնում պահելով սահմանի բացումը և երկու երկրների միջև դիվանագիտական ու տնտեսական հարաբերությունների կարգավորումը, այլ ոչ թե լիաթեք հաշտեցում: Այս մոտեցումը համընկնում է «Կոնֆլիկտների կառավարում» (conflict management) մոտեցման հետ, որը պարզապես կարևորում է հակամարտության կործանարար կողմերի վերահսկումը, գործոնները, այլ ոչ թե լիովին փոխակերպումը կողմերի միջև՝ հաշտության ուղղությամբ:

¹³ **Anna Ohanyan** conducted the study on the Armenian-Turkish dialogue initiatives in the US as part of this project. These approaches were mentioned in her report titled **TURKISH-ARMENIAN ENGAGEMENT INITIATIVES IN THE UNITED STATES, 2000-2011**.

Գրականության ցանկ

Թորոյան Թ., Հայրապետյան Գ., Գալոյան Դ., Հովակիմյան Ն., Կոտիկյան Ն., Սարգիսյան Լ., Հայաստանը և Թուրքիան տարածաշրջանային տնտեսական ինտեգրման գործընթացներում, Երևան, 2012:

Թորոյան Թ., Միջազգային տնտեսագիտություն, Երևան, ԱՌՏ, 2003:

Խոջաբեկյան Վ. Ե., Զբաղվածության հակամարտությունները Հայաստանում անցման շրջանում, Երևան, 1998:

Մելքոնյան Ա., Կոնֆլիկտ, կոնֆլիկտների կարգավորում, 2010:

<http://old.asparez.am/aboutus/projects/jca-arm-az-uk-fco-2010-2011/10.armen-melqonyan-conflict-regulation-management.pdf>

Շիրինյան Լ., Նոր աշխարհակարգը և Հայաստանը (երկրաքաղաքական-քաղաքակրթական ակնարկ), Երևան, 2010:

Burcu Yeşiladali, Second Track (Unofficial) Diplomacy Efforts to Mitigate Conflicts between Turks and Greeks, and Turks and Armenians, 2 nd Istanbul Conference on Democracy and Global Security, Human Rights Law Research Center, Istanbul Bilgi University. Available at: https://www.academia.edu/2358050/Second_Track_Unofficial_Diplomacy_Efforts_to_Mitigate_Conflicts_between_Turks_and_Greeks_and_Turks_and_Armenians

Çuhadar Esra, Burcu Gültekin Punsmann, Reflecting on the Two Decades of Bridging the Divide: Taking Stock of Turkish-Armenian Civil Society Activities, tepav, 2012.

Kentel Ferhat and Gevorg Poghosyan, Armenian-Turkish Citizens' Mutual Perceptions and Dialogue Project, Turkish Economic and Social Studies Foundation (TESEV, Istanbul), Sociological and Marketing Research Center (HASA, Yerevan), 2004.

Miall Hugh, Conflict Transformation: A Multi-Dimensional Task, 2004. Available at: http://www.berghof-handbook.net/uploads/download/miall_handbook.pdf

Ohanyan Anna, "Transfer up or down? Dialogue groups between Turkish and Armenian communities in the United States," Conflict Resolution Quarterly 29, 4 (2012): 433-460.

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Միջազգային կոնֆլիկտների բնույթից կախված՝ կարգավորման գործընթացը ծավալվում է շատ երկար ժամանակահատվածում: Հայ-թուրքական հարաբերությունների կարգավորման ընթացքը որոշ ելևէջներից հետո 2009թ. ցյուրիխյան գործընթացի անավարտ լինելու հետևանքով **կոնֆլիկտի կարգավորման գործընթացը իրագործման** փուլից նախորդ փուլ է մղվել՝ վերադառնալով **բանակցային փուլ**, որը նշանակում է կողմերի հիմնական դիրքորոշումների և հակասությունների քննարկման փուլ:

Կոնֆլիկտների ձևափոխումը կամ փոխակերպումն այն գործընթացն է, որը հակամարտությունները վերածում է խաղաղ արդյունքների: Հողվածում անդրադառնում ենք հակամարտության փոխակերպման տեսակներին, որոնք կարող են ուղղակիորեն կապված լինել հակամարտությունների պատճառների կամ կանխարգելման մակարդակների հետ: Անդրադառնում ենք նաև հայ-թուրքական հակամարտության կարգավորման համար ներկայացված «խա-

ղաղության և արդարության», «պահանջների կամ անհրաժեշտությունների» մոդելներին և «կոնֆլիկտի կառավարման» մոտեցմանը:

Բանալի բաներ – Հայաստան, Թուրքիա, հակամարտություն, հակամարտության փոխակերպում, հակամարտության կարգավորում, հակամարտության կառավարում:

ТРАНСФОРМАЦИЯ КОНФЛИКТА КАК АЛЬТЕРНАТИВА АРМЯНО-ТУРЕЦКОГО КОНФЛИКТА

АФСАНЕ ШИРАНИ

В зависимости от характера международных конфликтов процесс урегулирования конфликта охватывает довольно-таки длительный период.

Трансформация конфликта – это процесс, в результате которого конфликт может завершиться миром. В статье представлены типы трансформации конфликта, которые могут быть непосредственно связаны с причинами возникновения и их предотвращением. В статье обсуждаются модели урегулирования армяно-турецкого конфликта, в частности, модели "мир и правосудие", "требования или необходимость".

Ключевые слова – Армения, Турция, конфликты, трансформация конфликта, разрешение конфликтов, управление конфликтами.

CONFLICT TRANSFORMATION AS AN ALTERNATIVE FOR THE ARMENIAN- TURKISH CONFLICT

AFSANEH SHIRANI

The settlement of international conflicts is a long lasting procedure. The normalization processes of Armenian-Turkish diplomatic ties after some ups and downs was concluded by signing protocols on 10 October 2009 in Zurich Switzerland designed to allow the opening of borders and to set up a formal diplomatic relationship. However, the failure to ratify the protocols was a significant setback nullifying the efforts and setting the Armenian-Turkish relations back to its starting point, the stage of discussions of the principal positions and contradictions.

Conflict transformation is the process by which conflicts are transformed into peaceful outcomes. This article considers the types of conflict transformation that might be directly related to the causes of conflicts or levels of their prevention. It also refers to the models of “peace and justice”, “requirements or necessities” and as well to the approach to “the control of conflict” presented to settle the Armenian-Turkish conflict.

Key words – Armenia, Turkey, conflict, conflict transformation, conflict resolution, conflict management.